

БОЖИДАР БАНОВИЋ
Факултет безбедности
Београд
ВИШЊА РАНЂЕЛОВИЋ
Правни факултет
Крагујевац

УДК 343.8(497.11)
Монографска студија
Примљен: 01.02.2016
Одобен: 21.02.2016
Страна: 201-212

НАЧЕЛО ОПОРТУНИТЕТА КРИВИЧНОГ ГОЊЕЊА И ПРАКСА ВИШЕГ И ОСНОВНОГ ТУЖИЛАШТВА У КРАГУЈЕВЦУ

Сажетак: Аутори у раду анализирају начело опортунитета кривичног гоњења у позитивном кривичном процесном законодавству Републике Србије, са посебним освртом на појам и сврху овог начела. Опортунитет, као једна од поједностављених форми поступања, има за циљ да омогући јавним тужиоцима да одбаце кривичне пријаве код извршења лакших кривичних дела, а све у циљу растерећења кривичног правосуђа и омогућавања судовима да се баве озбиљнијим кривичним предметима. Међутим, поставља се питање да ли је овај циљ у пракси и постигнут. У раду је дат и приказ спроведеног истраживања о примени начела опортунитета у поступку према пунолетним лицима у пракси Основног и Вишег тужилаштва у Крагујевцу, као и анализа резултата истраживања, на основу које се може закључити да се опортунитет у пракси доста рестиктивно примењује.

Кључне речи: поједностављене форме поступања, кривично гоњење, легалитет, опортунитет, одлагање кривичног гоњења, одбацивање кривичне пријаве

Једна од основних карактеристика савременог кривичног процесног права јесте сталан раст и развој поједностављених форми поступања. Разлози овакве тенденције су пре свега практичне природе, имајући у виду оптерећеност кривичног правосуђа бројним предметима, дужину трајања и велике трошкове кривичних поступака. Начело опортунитета кривичног гоњења представља једну од бројих поједностављених форми поступања у кривичном процесном законодавству Србије, коме се све више придаје на значају последњих година. Основни циљеви свих поједностављених форми поступања, па и начела опортунитета, јесу да кривични поступци буду бржи, деформализовани у мери у којој је то могуће, и да краће трају, што све доприноси повећању ефикасности кривичног правосуђа. Наиме, треба тежити рационализацији правосудног система и растерећењу судова, као и проналажењу ефикаснијих мера кривичног процесног реаговања према учиниоцима кривичних дела у одређеним случајевима.

Међутим, прописивање нових и измена постојећих поједностављених форми поступања не значи аутоматски да су задати циљеви и постигнути. Неопходно је да се поједностављене форме поступања примењују и да функционишу у пракси, па самим тим постоји и потреба честог истраживања праксе. Следствено, циљ нашег рада је да пре свега објасни појам и сврху начела опортунитета, а затим да прикаже статистичке податке примене начела опортунитета кривичног гоњења према пунолетним лицима од стране јавног тужилаштва на подручју града Крагујевца, од почетка примене новог Законика о кривичном поступку („Сл. Гласник РС“, бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013 и 55/2014) до момента спровођења истраживања, као и да да анализу прикупљених података, а све то како би се извела једна коначна оцена примене овог начела у пракси и његовог стварног утицаја на ефикасност кривичног правосуђа и дали предлози *de lege ferenda*.

Појам и сврха начела опортунитета

Као једно од основних начела кривичног процесног права код нас је прихваћено начело легалитета кривичног гоњења према коме је „јавни тужилац обавезан да предузме и продужи кривично гоњење ако су испуњени законски услови за то, односно ако постоје докази који говоре у прилог потребном степену сумње да је учињено кривично дело за које се гони по службеној дужности“ (Бејатовић, 2014: 92). Дакле, покретање и вођење кривичног поступка не зависе од воље јавног тужиоца, већ је то његова обавеза када су испуњени законски услови. Као изузетак од начела легалитета појављује се начело опортунитета кривичног гоњења, у складу са којим јавни тужилац у сваком конкретном случају цени да ли је целисходно покренути кривични поступак за чије покретање су испуњени сви законски услови (Бејатовић, 2014: 93). Оно се у правној теорији дефинише као „обавеза органа кривичног гоњења да врши функцију кривичног гоњења, ако су испуњени законом предвиђени услови и ако је то у конкретном случају сврсисходно с обзиром на јавни интерес“ (Циглер, 2004:5). Разлози који могу да говоре у прилог томе да није целисходно покренути кривични поступак могу бити различити, нпр. политички разлози, утисак који кривично гоњење оставља на јавност, безначајност кривичног дела, безначајност причињене штете, надокнађеност штете, потреба благонаклоног поступања према извршиоцу из криминално-политичких разлога с обзиром на његову личност итд. (Бејатовић, 2014: 93). Дакле, из оваквог одређивања начела опортунитета, могу се извести следеће његове карактеристике: прво, овим начелом се решава питање обавезности кривичног гоњења; друго, оно важи за јавног тужиоца као државног органа коме је поверена функција кривичног гоњења; треће, може се применити само ако се претходно стекну сви законски услови за кривично гоњење; четврто, као исход дискреционе оцене јавног тужиоца, кривично гоњење може изостати када са становишта јавног интереса гоњење не би било целисходно (Ђурђић, 2012: 250).

Између начела легалитета и опортунитета кривичног гоњења постоје бројне разлике и сличности. Разлике се могу најбоље уочити у њиховој процесној садржини, с обзиром на то да начело легалитета овлашћује јавног тужиоца да оцењује само и искључиво законитост кривичног гоњења, док је начело опортунитета обимније садржине, па овлашћује јавног тужиоца да оцењује и законитост и целисходност кривичног гоњења имајући у виду јавни интерес (Ђурђић, *Načelo oportuniteta krivičnog gonjenja*, 1996: 435). Из ове разлике логично следи још једна разлика, а то је обавеза јавног тужиоца, по принципу легалитета, да гони ако су испуњени сви законски услови, док по принципу опортунитета он није обавезан да гони ако то не захтева јавни интерес. С обзиром на ово, видна је и разлика у дејству на примену материјалног права: са једне стране, начело легалитета обезбеђује примену материјалног права у свим случајевима у којима важи, док са друге стране, начело опортунитета не осигурава примену материјалног права у обиму у коме важи, тј. ограничава његову зону примене (Ђурђић, *Načelo oportuniteta krivičnog gonjenja*, 1996: 436). Међутим, поред бројних разлика треба истаћи и поједине сличности између ова два начела. Наиме, оба начела су у вези са функцијом кривичног гоњења које се предузима по службеној дужности, затим, оба служе истој сврси, а то је остваривање кривичне репресије у циљу заштите друштва од криминалитета, и на крају, неопходна претпоставка оба начела је дужност јавног тужиоца да оцени да ли постоје кривично дело и учинилац и да ли има довољно основа за покретање кривичног поступка (Ђурђић, *Načelo oportuniteta krivičnog gonjenja*, 1996: 437-438).

У литератури се могу наћи многе критике начела опортунитета, како у у поступку пред националним, тако и пред међународним судовима (Бановић, 2011:253-265). Као пример се наводи околност да се њиме ограничава примена материјалног кривичног права, али не сме се занемарити чињеница да и унутар самог материјалног кривичног права постоје институти који ограничавају његову примену, као што су дело малог значаја, ослобођење од казне, амнестија и помиловање итд. Затим, истиче се да се применом начела опортунитета нарушава принцип једнакости, јер не смеју постојати грађани који се подвргавају кривичном гоњењу и грађани који су од њега изузети (Васиљевић, 1981: 123). Међутим, и ова критика је неприхватљива јер управо начело опортунитета омогућава да се у различитим ситуацијама (с обзиром на то да су кривични догађаји различити), различито и поступа, а све у циљу правичности (Ђурђић & др., 2009: 26). И поред ових критика, сврха којој служи начело опортунитета је веома значајна и у њој леже оправдање и кривично процесни разлози озакоњења овог начела. Као основни кривично процесни разлог озакоњења опортунитета кривичног гоњења могла би се истаћи чињеница његовог доприноса рационализацији кривичног правосуђа и растерећењу кривичних судова, кроз заобилажење дуготрајних и скувих кривичних поступака када се ради о лакшим кривичним делима и изношење пред кривични суд само тежих и слођеженијих предмета, па се начело опортунитета може посматрати као значајан инструмент јавног тужиоца, а његово нормирање као потпуно оправдано.

Случајеви могуће примене начела опортунитета у кривичном процесном праву Републике Србије

Опште напомене

Важећи Законик о кривичном поступку Републике Србије је одредбом чл. 6. ст. 1. прихватио начело легалитета кривичног гоњења, прописујући да је јавни тужилац дужан да предузме и продужи кривично гоњење када постоје основи сумње да је учињено кривично дело или да је одређено лице учинило кривично дело за које се гони по службеној дужности. Мађутим, иако је начело легалитета прихваћено као правило, у нашем кривичном процесном законодавству своју примену је нашло и начело опортунитета кривичног гоњења, и то као изузетак од примене начела легалитета. Као што је већ поменуто, према начелу опортунитета кривичног гоњења јавни тужилац је овлашћен да у сваком конкретном случају, и поред испуњености свих законских претпоставки за покретање кривичног поступка, цени да ли је целисходно покренути поступак. У кривичном процесном праву Републике Србије предвиђено је неколико случајева примене начела опортунитета кривичног гоњења: у поступку према пунолетним лицима у два случаја, у поступку према малолетним лицима у два случаја, у случају приватне и супсидијарне тужбе, код кривичних дела која се гоне по предлогу оштећеног, као и код установе одобрења. Такође, начело опортунитета налази своју примену и у поступку уступања кривичног гоњења иностраној држави и у поступку екстрадиције. Имајући у виду да се наше истраживање односи само на случајеве примене начела опортунитета према пунолетним лицима, у даљем делу рада биће објашњени управо ти случајеви његове примене.

Поступак према пунолетним лицима

У поступку према пунолетним лицима, јавни тужилац се може користити начелом опортунитета кривичног гоњења у два случаја, и то у виду одлагања кривичног гоњења и у виду одбацивања кривичне пријаве.

1. Одлагање кривичног гоњења

У складу са чл. 283. ЗКП јавни тужилац може одложити кривично гоњење за кривична дела за која је предвиђена новчана казна или казна затвора до пет година, ако осумњичени прихвати једну или више од следећих обавеза: 1. да отклони штетну последицу насталу извршењем кривичног дела или да накнади причињену штету; 2. да плати одређени новчани износ у корист хуманитарне организације, фонда или јавне установе; 3. да обави одређени друштвено корисни или хуманитарни рад; 4. да испуни доспеле обавезе издржавања; 5. да се подвргне одвикавању од алкохола или опојних дрога; 6. да се подвргне психосоцијалном третману ради отклањања узрока насилничког понашања; 7. да изврши обавезу установљену правноснажном одлуком суда, односно поштује ограничење утврђено правноснажном судском одлуком. Дакле, у овом случају тзв. *условљеног (условног) опортунитета*, јавни тужилац може одложити кривично гоњења само ако се ради о кривичним делима за која је

запрећена новчана казна или казна затвора до пет година, што указује да је реч о кривичним делима за која се суди у скраћеном кривичном поступку у коме се не спроводи истрага. Обавезе, чијим извршењем од стране осумњиченог јавни тужилац условљава одбацивање кривичне пријаве, су разноврсне, а њихов одабир јавни тужилац врши у зависности од конкретног случаја, узимајући у обзир циљеве института. Законодавац није дао никаква правила нити смернице којима би се јавни тужилац могао руководити приликом избора обавезе, али би било сврсисходно да се осумњичени пре свега обавезе на отклањање штетне последице, односно накнаду причињене штете, уколико су оне нанете оштећеном (Илић, Мајић, Бељански, & Трешњев, 2013: 652). Досадашња пракса и статистички подаци су показали да се примена условљеног опортунитета углавном своди на уплату новчаних средстава, а при том се занемарује чињеница да је законодавац овластио јавног тужиоца да осумњиченом може да наложи извршење једне или више мера из чл. 283. ЗКП. Треба имати у виду да и остале обавезе из овог члана, у зависности од конкретног случаја, могу да остваре сврху опортунитета, нпр. испуњење доспеле обавезе издржавања код кривичног дела недавање издржавања из чл. 195. КЗ, подвргавање одвикавању од алкохола код кривичног дела насиља у породици из чл. 194. КЗ или опојних дрога код кривичног дела неовлашћено држање опојних дрога из чл. 246.а КЗ итд. (Пић & Kiurski, 2013: 228-229). Може се закључити да врсту и висину мере треба у сваком конкретном случају прилагодити чињеничном стању и личности осумњиченог, а да се том приликом не угрози принцип правичности (Ђурђић & др., 2009: 93).

За условљени опортунитет кривичног гоњења се може рећи да „представља једну врсту хибридне, по свом карактеру мешовите кривичнопроцесне установе, која има елементе како класичног непокретања кривичног поступка због нецелисходности, тако и елементе опроштаја учиниоцу кривичног дела, уколико испуни одређене обавезе које с обзиром на свој карактер имају сличности и са неким кривичним санкцијама (нпр. са новчаном казном, са радом у јавном интересу), па се овом установом у одређеној мери може остварити и сврха кривичног санкционисања, а да при том, у формалном смислу не долази до кажњавања и неких уобичајених последица извршења казне, нити наступа тзв. стигматизација осуђиваности“ (Шкулић, 2008: 44).

Приликом примене овог института у пракси су се појавиле одређени проблеми као што су неуједначеност праксе у погледу примене или непримене опортунитета, исправност тужилачке одлуке, утврђивање висине штете учињене кривичним делом, одређивање праве мере висине новчаног износа итд. (Вучковић, 2014: 372).

Одлука којом јавни тужилац одлучује о одлагању кривичног гоњења је наредба, у којој ће јавни тужилац одредити и рок у коме осумњичени мора извршити преузете обавезе, с тим да тај рок не може бити дужи од годину дана (чл. 283. ст. 2. ЗКП). Надзор над извршењем обавеза обавља повереник из органа управе надлежног за послове извршења кривичних санкција, у складу са прописом који доноси министар надлежан за послове правосуђа (чл. 283. ст. 2. ЗКП). ЗКП одређује форму одлуке, то је наредба, али није одређен њен садр-

жај, па би поред обавеза које је осумњичени дужан да изврши и рока за извршење, наредба могла да садржи још и личне податке осумњиченог, опис и правну квалификацију дела (Вучковић, 2014: 380-381).

Ако осумњичени изврши наложену обавезу, јавни тужилац ће решењем одбацити кривичну пријаву и о томе обавестити оштећеног који у том случају нема право подношења приговора непосредно вишем јавном тужиоцу (чл. 283. ст. 3. ЗКП). Одлагање кривичног гоњења је само прелазна фаза у овом поступку, крајњи циљ је испуњење преузете обавезе од стране осумњиченог и одустајање од вођења кривичног поступка (Илић, Мајић, Бељански, & Трешњев, 2013: 653). У случају када осумњичени не испуни наложену обавезу у остављеном року, тужилац ће поступити по кривичној пријави предузимањем кривичног гоњења (Вучковић, 2014: 381).

2. Одбацивање кривичне пријаве

Други могући облик начела опортунитета у поступку према пунолетним лицима јер одбацивање кривичне пријаве, где не долази до налагања осумњиченом да изврши било какве обавезе, па се зато овај облик опортунитета назива и *чист опортунитет* (Ђурђић & др., 2009: 90). У складу са одредбом чл. 284. ст. 3. ЗКП, у случају кривичних дела за која је прописана казна затвора до три године, јавни тужилац може одбацити кривичну пријаву ако је осумњичени, услед стварног кајања, спречио наступање штете или је штету у потпуности већ надокнадио, а јавни тужилац, према околностима случаја, оцени да изрицање кривичне санкције не би било правично. Дакле, услови који овде морају кумулативно да буду испуњени су: да се ради о кривичном делу за које је прописана казна затвора до три године, да је осумњичени испољио стварно кајање, да је осумњичени услед таквог кајања спречио наступање штете или је штету већ у потпуности надокнадио и да јавни тужилац, према околностима случаја, оцени да изрицање кривичне санкције не би било правично (Ђурђић & др., 2009: 90). Пракса је показала да се овде најчешће ради о ситуацијама где је дошло до измирења окривљеног и оштећеног, до успостављања нормалних односа међу њима, па би државна интервенција могла да буде само контрапродуктивна. Међутим, и да није таква ситуација, сагласност оштећеног није овде нужна, ако су испуњени кумулативно постављени услови (Илић, Мајић, Бељански, & Трешњев, 2013: 655). Суштина овог облика опортунитета је у репарацији оштећеном, уз одређено понашање осумњиченог које указује да вођење кривичног поступка не би било сврсисходно (Ђокић, 2009: 309).

Одлука којом јавни тужилац одлучује о одбацивању кривичне пријаве је решење, које би у изреци требало да садржи чињенични опис кривичног дела, док у образложењу, при оцени испуњености услова за примену опортунитета, треба посебно указати на то зашто изрицање кривичне санкције не би било правично у конкретном случају (Вучковић, 2014: 381). У случају одбацивања кривичне пријаве по овом основу, оштећени нема право подношења приговора непосредно вишем јавном тужиоцу (чл. 284. ст. 3. ЗКП).

Начело опортунитета у пракси Основног и Вишег тужилаштва у Крагујевцу

У даљем тексту рада представимо резултате истраживања које је спроведено у Основном и Вишем тужилаштву у Крагујевцу. Истраживање се односи на примену начела опортунитета, односно на примену чл. 283. и чл. 284. ст. 3. ЗКП, почев од примене новог ЗКП, 01. октобра 2013. године, до времена спровођења истраживања, 01. маја 2015. године.

1. Основно јавно тужилаштво у Крагујевцу

У наведеном периоду од 01. октобра 2013. године до 01. маја 2015. године, Основном тужилаштву у Крагујевцу је поднето укупно 4.579 кривичних пријава. Од наведеног броја поднетих кривичних пријава, у 1.997 случајева (43,6%) Тужилаштво је покушало са применом одлагања кривичног гоњења из чл. 283. ЗКП. Од тога су успешно окончана 892 случаја одлагања кривичног гоњења, односно у 892 (44,7%) случаја је одбачена кривична пријава услед успешног извршења наложене обавезе. Даље се може закључити да у 1.105 случајева (55,3%) наложена обавеза није успешно извршена или је поступак извршења у току (Основно тужилаштво у Крагујевцу не води евиденцију о томе у ком броју случајева одлагање кривичног гоњења није успешно окончано, односно у ком броју случајева је извршење наложене обавезе у току).

У оквиру успешно окончаног одлагања кривичног гоњења, највише је изречено мера уплате одређеног износа на рачун Републике Србије, и то у 749 случајева (83,9%), а укупан износ који је уплаћен је 20.150.500,00 динара. Укупно су извршене 74 мере (8,3%) уплате новчаног износа оштећеном на име накнаде штете, а укупан износ уплата је 5.604.507,15 динара. Затим, извршено је 55 обавеза (6,2%) уплате одређеног износа и на рачун државе и у корист оштећеног, од тога је држави уплаћено 1.907.000,00 динара, а укупан износ уплаћен оштећенима је 4.367.742,00 динара. Извршене су 4 обавезе (0,5%) уплате одређеног износа држави и обављања друштвено корисног рада, и у оквиру тога је на рачун државе уплаћен износ од 140.000,00 динара, а обављено је 1.560 часова друштвено корисног рада. Даље, укупно је извршено 8 мера (0,9%) обављања друштвено корисног рада, што обухвата 1.320 часова таквог рада. На крају, извршене су 2 мере (0,2%) подвргавања психосоцијалном третману. Може се закључити да се обавеза уплате одређеног износа на рачун Републике Србије налаже несразмерно чешће него било која друга обавеза.

У оквиру случајева успешног одлагања кривичног гоњења (892 случаја), може се приметити да се код појединих кривичних дела опортунитет често примењује, док осталих кривичних дела само изузетно. У табели која следи приказали смо кривична дела код којих је опортунитет успешно примењен:

Кривично дело	Број укупно примљених кривичних пријава за поједина кривична дела у периоду од 01.10.2013. до 01.05.2015. године	Број случајева примене начела опортунитета у периоду од 01.10.2013. до 01.05.2015. године	%
чл. 121. КЗ	113	8	(7,08%)
чл. 122. КЗ	88	2	(2,27%)
чл. 124. КЗ	9	4	(44,44%)
чл. 137. КЗ	20	5	(25%)
чл. 138. КЗ	288	19	(6,6%)
чл. 169. КЗ	4	4	(100%)
чл. 190. КЗ	4	4	(100%)
чл. 194. КЗ	351	30	(8,55%)
чл. 195. КЗ	155	14	(9,03%)
чл. 203. КЗ	581	119	(20,5%)
чл. 207. КЗ	29	8	(23,2%)
чл. 208. КЗ	129	7	(5,43%)
чл. 210. КЗ	6	5	(83,33%)
чл. 212. КЗ	22	2	(9,09%)
чл. 219.а КЗ	43	2	(4,65%)
чл. 221. КЗ	21	2	(9,52%)
чл. 228. КЗ	7	5	(71,43%)
чл. 229. КЗ	15	8	(53,33%)
чл. 234. КЗ	103	4	(3,9%)
чл. 246. КЗ	3	1	(33,33%)
чл. 246.а КЗ	66	18	(27,3%)
чл. 269. КЗ	3	1	(33,33%)
чл. 275. КЗ	109	7	(6,42%)
чл. 276. КЗ	10	1	(10%)
чл. 278. КЗ	15	2	(13,33%)
чл. 279. КЗ	4	1	(25%)
чл. 289. КЗ	322	223	(69,25%)
чл. 290. КЗ	4	4	(100%)
чл. 296. КЗ	1	1	(100%)
чл. 297. КЗ	96	38	(39,6%)
чл. 330. КЗ	1108	221	(20,05%)
чл. 334. КЗ	54	10	(18,52%)
чл. 344. КЗ	95	39	(41,05%)
чл. 348. КЗ	74	13	(17,57%)
чл. 354. КЗ	5	4	(80%)
чл. 355. КЗ	94	8	(8,5%)
чл. 356. КЗ	8	3	(37,5%)
чл. 357. КЗ	9	4	(44,4%)
чл. 358. КЗ	57	23	(40,35%)
чл. 362. КЗ	6	2	(33,3%)
чл. 364. КЗ	22	9	(40,9%)
чл. 23. ЗЈРМ	21	7	(33,3%)

На основу приказане табеле, може се закључити да се одлагање кривичног гоњења у највећем броју случајева користи код кривичног дела из чл. 289. КЗ – угрожавање јавног саобраћаја, и то у 223 случаја (25%), затим код кривичног дела из чл. 330. КЗ – самовлашће, у 221 случају (24,8%), и код кривичног дела из чл. 203. КЗ – крађа, у 119 случајева (13,3%). Затим следе кривично дело из чл. 344. КЗ – насилничко понашање, где је одлагање кривичног гоњења успешно примењено у 39 случајева, кривично дело из чл. 297. КЗ – тешка дела против безбедности јавног саобраћаја, где је одлагање кривичног гоњења успешно примењено у 38 случајева и кривично дело из чл. 194. КЗ, где је одлагање кривичног гоњења успешно примењено у 30 случајева. У 23 случаја одлагање кривичног гоњења је успешно примењено код кривичног дела из чл. 358. КЗ – навођење на оверавање неистинитог садржаја, а у 19 случајева код кривичног дела из чл. 138. КЗ – угрожавање сигурности. Код осталих наведених кривичних дела, одлагање кривичног гоњења је примењивано у знатно мањем броју случајева. Од укупног броја ових кривичних дела, може се утврдити да је начело опортунитета у 63,1% случајева примењено на само три кривична дела – угрожавање јавног саобраћаја, самовлашће и крађу, а у осталих 36,9% случајева је примењивано на 39 кривичних дела.

Може се закључити да се начело опортунитета у пракси не примењује у односу на сва кривична дела код којих се на основу законских услова може применити, већ је његова примена честа само код одређеног броја кривичних дела.

Из приказане табеле се може видети и колики је проценат успешне примене начела опортунитета код наведених кривичних дела, у односу на укупан број кривичних пријава поднетих за та кривична дела у периоду истраживања. У највећем броју случајева је опортунитет успешно примењен код кривичних дела која нису била тако честа у пракси (поднето је мало кривичних пријава). Међутим, код кривичних дела угрожавање јавног саобраћаја (чл. 289. КЗ), насилничко понашање на спортској приредби или јавном скупу (чл. 344. КЗ) и навођење на оверавање неистинитог садржаја (чл. 358. КЗ), је висок проценат примене начела опортунитета у односу на укупан број поднетих кривичних пријава.

С обзиром на то да је обавеза подвргавања психосоцијалном третману успешно извршена само у два случаја, треба истаћи да је оба пута налагано њено извршење код кривичног дела из чл. 194. КЗ – насиље у породици.

За наведени период истраживања, у односу на укупан број поднетих кривичних пријава, кривична пријава је била одбачена на основу чл. 284. ст. 3. ЗКП само у осам случајева (0,2%), и то за следећа кривична дела: чл. 122. КЗ – лака телесна повреда, чл. 195. КЗ – недавање издржавања, чл. 203. КЗ – крађа (два случаја), чл. 212. КЗ – уништење и оштећење туђе ствари и чл. 330. КЗ – самовлашће (три случаја).

2. Више јавно тужилаштво у Крагујевцу

У наведеном периоду истраживања, Вишем јавном тужилаштву у Крагујевцу је поднето укупно 236 кривичних пријава. Од овог броја поднетих кри-

вичних пријава, Више тужилаштво је само у два случаја (0,8%) применило одлагање кривичног гоњења (чл. 283. ЗКП), и то оба пута код кривичног дела из чл. 344.а КЗ - насилничко понашање на спортској приредби или јавном скупу. У оба случаја је окривљеном наложено да уплати одређени износ у корист хуманитарне организације, фонда или јавне установе, у конкретним случајевима на рачун Владе РС, ради отклањања последица ванредних околности, поплаве. Оба окривљена су уплатила износ од преко 100.000,00 динара у наложеном року, па је кривична пријава против њих одбачена.

У наведеном периоду, Више тужилаштво није ни у једном случају поступило по чл. 284. ст. 3. ЗКП, који предвиђа одбацивање кривичне пријаве услед стварног кајања окривљеног.

Закључак

Тенденција сталног пораста броја и развоја поједностављених форми поступања, а посебно опортунитета кривичног гоњења, евидентна је у нашем кривичном процесном праву. Основни разлог озакоњења и примене начела опортунитета јесте омогућавање јавним тужиоцима да одбаце кривичне пријаве код лакших кривичних дела, а све у циљу њиховог фокусирања на теже и озбиљније кривичне предмете, растерећења кривичног правосуђа и постизања криминалнополитичких циљева налагањем обавеза окривљеном. Поставља се питање да ли је овај циљ у пракси остварен? Ако се узме у обзир спроведено истраживање, може се закључити да се начело опортунитета врло рестриктивно примењује у пракси Основног и Вишег тужилаштва града Крагујевца. Иако у оквиру чл. 283. ЗКП, у коме је предвиђено одлагање кривичног гоњења, законодавац предвиђа могућност налагања окривљеном седам различитих обавеза, у пракси се најчешће налаже обавеза уплате одређеног новчаног износа у корист хуманитарне организације, фонда или јавне установе. Такође, честа је и обавеза накнаде штете оштећеном.

Спроведеним истраживањем није се могао утврдити разлог најчешћег налагања ових „имовинских“ обавеза, па се може поставити питање да ли разлог лежи у чињеници да је налагање оваквих обавеза најједноставније за јавне тужиоце, или је најпогодније за учиниоце кривичних дела, или пак у пракси нису створени услови за чешћу примену осталих обавеза. Јасно је да је извршење „имовинских“ обавеза некада најлогичније решење, јер је, на пример, некада у интересу самог оштећеног да се одмах отклони штетна последица или да му се одмах накнади причињена штета, а не да чека окончање кривичног, а затим и парничног поступка, да би му штета била надокнађена. Међутим, и налагање осталих обавеза се, у зависности од околности конкретног случаја, може показати као ефикасно решење. На пример, обављање друштвеног корисног рада, не само да може бити од значаја за државу, него може остварити и специјалну превенцију, односно утицати на окривљеног да више не врши кривична дела. Ипак, код нас је налагање ове мере врло ретко, што се може видети и из спроведеног истраживања. Затим, мера испуњења доспелих обавеза издр-

жавања у наведеном периоду истраживања није ниједном изречена, а може се показати као врло ефикасна код кривичног дела из чл. 195. КЗ – недавање издржавања, које је врло често у пракси. Обавеза подвргавања одвикавању од алкохола или опојних дрога, која такође није ниједном наложена у периоду на који се односи истраживање, може бити од великог значаја код појединих кривичних дела, као што су насиље у породици и кривична дела у вези са употребом дрога, а која су честа у пракси. Подвргавање третману одвикавања може да утиче на учиниоца да више не врши кривична дела. Исто дејство може да има и налагање учиниоцу обавезе да се подвргне психосоцијалном третману, што би омогућило и његову ресоцијализацију.

Спроведено истраживање је такође показало врло ретку примену чл. 284. ст. 3. ЗКП, тј. одбачаја кривичне примене у случају стварног кајања. На овакву ситуацију можда утиче недовољно одређење поједних појмова у оквиру овог члана (нпр. стварно кајање, правичност), што самим тим повлачи већу одговорност јавних тужилаца приликом процене да ли су испуњени сви законски услови за примену овог института. Зато би, у даљим изменама кривичног процесног законодавства, требало размислити о прецизнијем регулисању института стварног кајања. Тако би за примену института стварног кајања могли да се примене критеријуми који су неопходни за примену овог института према Кривичном законнику Републике Србије, а то су да учинилац отклони последице дела или надокнади штету проузроковану кривичним делом и да то учини пре него што је сазнао да је откривен (чл. 58. КЗ). Међутим, правичност је појам који је тешко и непожељно дефинисати, с обзиром на то да његову садржину јавни тужиоци треба да одређују од случаја до случаја, у зависности од околности сваког конкретног кривичног догађаја. Ипак, може бити дато неко упутство за одређивање да ли је нешто правично или не. На пример, да ли би у конкретном случају, имајући у виду испуњеност свих услова за постојање института стварног кајања (да је учинилац отклонио штету и да је то учинио пре него што је сазнао да је откривен), у односу на конкретног учиниоца кривичног дела било оправдано предузети кривично гоњење или не.

Литература:

1. Banović, B. (2011). Selektivno krivično gonjenje pred međunarodnim krivičnim sudovima. *Revija za kriminologiju i krivično pravo*, 49(2-3):253-265.
2. Bejatović, S. (2014). *Krivično procesno pravo*. Beograd: Službeni glasnik.
3. Vasiljević, T. (1981). *Sistem krivičnog procesnog prava SFRJ*. Beograd: Savremena administracija.
4. Vučković, B. (2014). Oportunitet krivičnog gonjenja i optuženje. *Optuženje i drugi krivičnopravni instrumenti državne reakcije na kriminalitet*. Zlatibor: Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu.
5. Đokić, I. (2009). Načelo oportuniteta krivičnog gonjenja. *Stanje kriminaliteta u Srbiji i pravna sredstva reagovanja*, 3: 303-316, Beograd: Pravni fakultet u Beogradu.
6. Đurđić, V., & dr., i. (2009). *Oportunitet krivičnog gonjenja*. Beograd: Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu.

7. Đurđić, V. (1996). Načelo oportuniteta krivičnog gonjenja. *Pravni život*, 9:431-447. Beograd: Udruženje pravnika Srbije.
8. Đurđić, V. (2012). Diskreciono gonjenje učinilaca krivičnih dela. *Anali Pravnog fakulteta Univerziteta u Zenici*, 10:249-270. Zenica: Pravni fakultet u Zenici.
9. Ilić, G. P., Majić, M., Beljanski, S., & Trešnjev, A. (2013). *Komentar Zakonika o krivičnom postupku*. Beograd: Službeni glasnik.
10. Ilić, G., & Kiurski, J. (2013). Oportunitet krivičnog gonjenja i dosadašnja iskustva u njegovoj primeni. *Pojednostavljene forme postupanja u krivičnim stvarima, regionalna krivičnoprocesna zakonodavstva i iskustva u primeni*. Beograd: Misija OEBS u Srbiji.
11. Cigler, S., (1994). Odnos načela legaliteta i oportuniteta krivičnog gonjenja prema drugim pravnim načelima”, *Glasnik Advokatske komore Vojvodine*, 4:5, Novi Sad: Advokatska komora Vojvodine.
12. Škulić, M. (2008). *Krivično procesno pravo*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu.

THE PRINCIPLE OF OPPORTUNITY AND THE PRACTICE OF PRIMARY AND HIGHER PROSECUTION IN KRAGUJEVAC

Summary: In the paper authors analyze the principle of opportunity of criminal prosecution in the positive legislation of criminal procedure of Republic of Serbia. The principle of opportunity, as one of the simplified forms of procedure, enables public prosecutors to drop criminal charges regarding minor criminal offences, with the aim of relieving the criminal justice system and to allow the courts to deal with serious criminal cases. However, the question is whether this aim is achieved or not. The research of application of principle of opportunity in the proceeding against adults in the practice of Primary and Higher prosecution in Kragujevac is presented in the paper, as well as the analysis of the research results, based on which it can be concluded that this principle is very restrictively applied in the practice.

Key words: simplified forms of procedure, criminal prosecution, legality, opportunity, disposal of criminal prosecution, rejection of criminal charges